

Utanförskap i EU

I den europeiska projektindustrin trollas siffror över "utanförskap" om till "inkludering". Det ger jobb åt byråkrater, men få "utanför" kommer "in".

Text: Malin Mc Glinn | Bild: Rolf Pettersson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 4 2014

Under programperioden 2007–2013 uppskattades Sverige fördela 1,3 miljarder till 4000 ESF-projekt. Målet var att uppfylla de krav på ökad social inkludering, tillväxt och konkurrenskraft som hade slagits fast i den gemensamma europeiska sammanhållningspolitiken.

ESF-projekt är de arbetsmarknadsprojekt som delvis finansieras med hjälp av stöd från den Europeiska Socialfonden.

ESF-rådet, den statliga myndighet som administrerar det svenska ESF-programmet, förutspådde att pengarna skulle kunna hjälpa 315 000 människor som "stod långt utanför den svenska arbetsmarknaden" till sysselsättning. Genom olika projektaktiviteter skulle deltagarna, som valts ut på basis av sitt "utanförskap", förbättras och hjälpas till att bli anställningsbara. Den urbana farsoten "utanförskap" fick således genom ESF ett motgift i form av utbildning, praktik, coachning och empowerment.

I praktiken innebar detta att många människor i Malmö med svart hår och icke-vit hud kom att omfattas av en rad olika arbetsmarknadsprojekt och aktiviteter. Min pågående forskning bygger på material relaterat till 20 sådana ESF-projekt.

Fyra saker blir tydliga i min analys av de 20 ESF-projekten. Det första är hur projekten möjliggör och möjliggörs av att en kapitalistisk ekonomi med tillhörande nyliberala handlingsprogram på ett rumsrent och opolitiskt sätt flyttar fokus från strukturella problem – till exempel utestängning från arbetsmarknaden och fattigdom – till individuella lösningar som empowerment, coachning, praktik etcetera.

Denna perspektivförskjutning är dock inte unik för ESF-projekt utan är snarare symptomatisk med nyliberalism. Det som skiljer ESF-projekt från tidigare projektbaserade arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Sverige är emellertid hur projekten ekonomiskt är organiserade, vilket för mig till min andra iakttagelse som berör den medfinansieringsprincip som ESF-projekt är uppbyggda kring.

I den svenska kontexten innebär principen att alla projekt som syftar till att implementera olika lösningar på "arbetsmarknadsrelaterade problem" först måste redovisa hur de ska matcha medel från ESF med vanligtvis 50 procent av den totala projektbudgeten.

I alla de Malmöbaserade projekt som jag har studerat har detta ordnats genom att personer som uppbär försörjnings- eller aktivitetsstöd gjorts delaktiga i projekten. Deras ekonomiska stöd blir genom en komplicerad budgetkonst till medfinansiering. Detta innebär att ju fler projektdeltagare som tillbringar många timmar i ett projekt desto större blir medfinansieringen, vilket i sin tur leder till att mer ESF-medel kan tas i anspråk.

Denna kalkylativa praktik, genom vilken "utanförskapssiffror" trollas om till "inkluderings-siffror", utgör hjärtat i den europeiska projektindustrin och för med sig att de som definieras som utanför blir till råvaror på den europeiska projektmarknaden.

Eftersom alla ESF-projekt måste detaljredovisas på olika nivåer (lokal, statlig, europeisk) sätts ett flertal utvärderingsgrupper samman bestående av konsulter, följeforskare och 'experter'. Projektresultat mäts, jämförs, bokförs, kalkyleras, rapporteras och granskas. ESF-projekten skapar således en rad olika arbetstillfällen. Många som jag har kommit i kontakt med har lyckats göra karriär, medan de som projekten syftar till att hjälpa sällan kunnat göra detsamma.

Den ekonomiska logiken som finns inbyggd i ESF-projekten både

avseende medfinansieringsprincipen och den arbetsmarknad som projekten ger upphov till skapar inte, enligt mig, några incitament att sluta definiera människor som utanför.

Det tredje som blir tydligt är hur viktig marknadsföringsaspekten verkar vara för EU och ESF i allmänhet och ESF-projekt i synnerhet. Särskilda poster i projektbudgetarna är öronmärkta för "information/marknadsföring" och ESF-rådet påtalar i sina regelverk hur alla projekt som är medfinansierade av ESF är "skyldiga att offentliggöra detta". Bland annat måste EU-flaggan och texten "Europeiska Socialfonden" alltid visas vid "konferenser, seminarier, mässor, utbildningar, utställningar, tävlingar etc." På rekommendation av Kommissionen uppmanas dessutom projektägare att använda en slogan "som ger informationen en gemensam profil och bidrar till att synliggöra unionens insatser". I Sverige är den gemensamma slogan "arbete och nya möjligheter för alla" och den har använts flitigt i alla de projekt som ingår i min studie.

Dessutom produceras kontinuerligt filmer om "lyckade" projektdeltagare som läggs ut på nätet. Likt modeller på en catwalk visas de upp för alla som vill se. Narrativen i filmerna är uppbyggda kring en förvandlingsdramaturgi och kretsar kring historien om projektdeltagaren som genom sitt deltagande i ESF-projekt lyckats bryta sitt utanförskap genom att förbättra sig.

De olika skildringarna blir, tillsammans med rapporter, trycksaker och loggor, bevis både för att projekten verkligen fungerar och för att de problem som de önskar lösa verkligen finns.

I detta läge är det svårt att backa bandet och sluta ansöka om mer projektpengar. Problemen finns ju! Och kräver lösningar som kostar pengar.

Det fjärde som blir synligt i analysen är hur ESF-projekt, i hundratala EU-relaterade dokument och i samtal med ESF-medarbetare, framställs som toleranta, inkluderande och

mångkulturbejakande praktiker som syftar till att bryta utanförskap och exkludering.

Baserat på de intervjuer som jag har genomfört är jag personligen övertygad om att de allra flesta som är involverade i den europeiska projektkulturen drivs av en vilja att göra skillnad till det bättre. Men det är precis i denna vilja att göra gott på detta sätt, som jag hävdar att den riktiga problematiken med ESF-projekt (och andra liknande praktiker) ligger.

Tillsammans med den ekonomiska logiken, bidrar formuleringar i projektansökningar och visuella representationer av "lyckade personer" med svart hår som klarat sig tack vare ESF-projekt till att förena koloniala idéer om modernitet och vit överlägsenhet med kapitalistiska idéer om en fri och universell marknad.

För att börja prata om de komplexa problem som jag vill synliggöra genom min forskning borde vi kanske börja med att ställa oss frågan hur vi hamnade här? I en situation där det till synes är helt opolitiskt att vissa kroppar klassificeras och benämns som sjuka, långtidssjukskrivna, utomnordiska, invandrade, isolerade, ohälsosamma, förtryckta eller okunniga. Och hur det kommer sig att en hel politisk ekonomi som bygger på sådana klassificeringar kan ha skapats?

Ett möjligt svar på frågan är att de politiska såväl som de mediala och akademiska debatterna över tid har kommit att fokusera på kultur och identitet istället för på klass. Det gäller i Sverige såväl som i den övriga västvärlden och retoriken återfinns från vänster till höger på den politiska skalan.

Följaktligen har fokus kommit att läggas på identitetspolitiska frågor istället för på klassfrågor. Om en bil brinner i ett av oss definierat problematiskt område blir förklaringen att det handlar om personer som är frustrerade för att de är etniskt segregerade eller kulturellt bakåttsträvande. Om en person i Malmö är arbetslös blir förklaringen att detta beror på kulturell bakgrund och

isolering och inte på nedrustningen av välfärden eller att en neoliberal skol- och arbetsmarknadspolitik slår hårdast mot dem som inte har av "oss" definierade "rätta förutsättningarna".

Viss typ av antirasism och toleranspolitik fokuserar precis som rasismen på förhållanden mellan vita och icke-vita, eller svenskar och "invandrare", snarare än på relationerna mellan rika och fattiga. I ESF-projekten reproduceras idén om att "människor från andra kulturer" är arbetslösa och därmed ekonomiskt marginaliserade på grund av sin kultur och inte på grund av ekonomiska ojämlikheter som har med den kapitalistiska ekonomin och koloniala föreställningar om "den andre" att göra.

ESF-projekten är del av en politisk ekonomi som drivs runt av andras ekonomiska (inte kulturella) marginalisering. När vi försöker lösa problem med ekonomisk marginalisering med identitetspolitik blir ESF-projekt i Malmö del av problemet snarare än lösningen.

malin.mcglinn[at]mah.se

Malin Mc Glinn är doktorand i Urbana studier, Malmö Högskola. De arbetsmarknadsprojekt som ingår i hennes forskning är sådana som delvis finansieras med hjälp av stöd från den Europeiska Socialfonden. Hon fokuserar på projekt som syftar till att implementera olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.